

VLEUGELS BOVEN HET MEETJESLAND

Auteur: Cynriek De Decker

UIGEVERIJ: De Eeclonaar (Geen ISBN N°)

Omdat de Belgische legerleiding terecht vreesde dat de bestaande vliegvelden in Evere, Nijvel, Bierset en Schaffen een te gemakkelijk doelwit zouden worden voor de vijand, werden vlak voor de Tweede Wereldoorlog in recordtempo drie zogenoemde gras pistes aangelegd in het uitgestrekte, vlakke Meetjesland. In de periode van 1940 tot 1945 hebben de vliegvelden in Ursel, Maldegem en Aalter een belangrijke rol gespeeld, eerst voor de Belgen, daarna voor de Duitse Luftwaffe en tenslotte voor de Britten. In Maldegem en Aalter zijn nog enkele sporen terug te vinden maar in Ursel wordt nog volop gevlogen, gelukkig met vredelevende bedoelingen. De lucht oorlog in het Meetjesland is geen leuke geschiedenis maar des te fascinerend en een internationaal gebeuren. In ieder geval belangrijk genoeg om ze niet te laten verdwijnen in de vergetelheid.

In dit boek brengt Cynrik De Decker op boeiende wijze het relaas van twintig jaar onderzoek. Hij dook zowat overal in Europa, maar ook in Canada en Nieuw-Zeeland in de archieven. Maar dit boek is veel meer dan de inventarisatie van jarenlange opzoekingen. De auteur sprak met piloten uit Duitsland, Italië, Groot-Brittannië en België en verzamelde de verhalen van Meetjeslanders over luchtgevechten en bombardementen die een diepmenselijk aspect aan de geschiedenis geven, geïllustreerd met foto's en documenten. Tenslotte neemt hij ons ook mee naar het historisch luchtvaartpatrimonium dat het Meetjesland rijk is: vrijwel intacte Messerschmitt-hangars, bunkers en bijzondere monumenten.

Vleugels

boven
het Meetjesland

ISBN 90-77562-26-5

9 789077 562260

Dezelfde dag werd de Wellington in de booghangar getrokken.

Zo'n primeurs waren felgegeerd bij de Luftwaffe; de nachtjachtpiloten konden alzo de zwakke plekken van hun vijanden localiseren, terwijl de Duitse ingenieurs de laatste Britse snuffjes konden achterhalen.

Een Lancaster stort neer te Evergem

Tijdens de nacht van 8/9 juli 1943 was Keulen nogmaals het doelwit van Bomber Command. Het ging om een formatie van 282 Lancasters, voorafgegaan door zes Mosquito-doelmarkeerders. De verliezen zouden meevallen; zeven bommenwerpers keerden niet naar Groot-Brittannië terug.

Een ervan was de Lancaster ED947 (rompcode DX-G) die die avond om 22.16 uur van het vliegveld Scampton opgestegen was – de thuishaven van 57 Squadron.

Een inlichtingsagent van het weerstandsnetwerk *Marx* rapporteerde de overvlucht van de geallieerde formatie boven Gent. Omstreeks halfeen nam hij een schijnsel waar, waarvan hij meende dat het een lichtkogel was. Eigenlijk was het een brandende bommenwerper die Gent naderde. Het toestel nam vervolgens een bocht naar het oosten.

In die viermotorige Lancaster zat ondermeer Sergeant John Twigg, de navigator – hij en zijn bemanning vlogen hun vierde missie:

"Tijdens de briefing kregen we te horen dat er over het hele traject wolken zouden hangen. Maar bij het kruisen van de Belgische kust was de nacht glashelder. Op een bepaald moment hoorden we twee luide knallen en de binnenste stuurboordmotor vatte vuur. We vlogen iets hoger dan 22.000 voet en waren niet ver van Gent. De piloot gaf het bevel om te springen."

De bemanning wist blijkbaar ook niet precies wat haar overkwam. Het is goed mogelijk dat de Lancaster door een eenzame nachtjager onderschept werd. We tippen dan op Oberleutnant Heinz-Martin Hadeball van de 12.Staffel van het Nachtjagdgeschwader 4, die een overwinning claimde om 00.40 uur, terwijl hij met zijn tweemotorige Messerschmitt op een hoogte van 6700 meter vloog. Blijkbaar hoopte de gezagvoerder, Sergeant Hillary C. Lewis, nog te kunnen ontsnappen, want boven Oosteeklo dropte hij de bommen, waarschijnlijk om gewicht te besparen. De gevolgen van deze beslissing waren verschrikkelijk.

Het grootste deel van de lading kwam terecht in het bos van de burgemeester van de gemeente, aan de Oosthoek. Een bom had echter fatale gevolgen – deze kwam terecht in de beerput van Camiel

Scheer en vernielde zo drie huizen in de Muikemstraat en veroorzaakte zes dodelijke slachtoffers.

De tweewoont van de families Camiel Scheer en Camiel Van Laere werden totaal vernield. Een derde woning die vlakbij stond, van de familie Ivo Hesta, zatte vuur en werd ernstig beschadigd door brand.

In de drie families vielen telkens twee slachtoffers of betreuren.

In het gezin van Ivo Hesta vond zijn echtgenote Elodie Baeke (60 jaar) en oudste dochter Maria Hesta (39 jaar) de dood.

Maria Hesta was getrouwd met August De Maeyck en liet een ernstig gekwetste echtgenoot en drie minderjarige kinderen achter.

De Welvogel werd hersteld en terugzet, maar om verwoest te voorkomen werd de firma Janssenwever op Middelweg te Rotterdam wijze voozien van een speciale en balkenruim - dit om alle mogelijk verwoest in het laatste kabinet te voorkomen.

De Belgische piloot Sergeant Jean Rigole beschoot op 24 juli 1942 met zijn Spitfire het station van Adegem.

Blenheim met het serienummer Z7436 trof. Deze stortte te pletter in de Zuidvlietpolder op Zuid-Beveland, tussen Goes en Wolvaansdijk. De Pilot Officers R. Owen en L. Coventry, alsook de boordschutter Sergeant D. Hughes, liggen nu begraven te Vlissingen.

De Centrale was het doelwit van vier Bostons van 107 Squadron die op 22 juli 1942 met jachtescorte een raid op lage hoogte vlogen naar Langerbrugge en een chemische fabriek die bij Sluiskil gevestigd was. Volgens de inlichtingendienst "Service Marc" vielen slechts twee vliegtuigen op lage hoogte aan. Er was erg weinig schade, geen gewonden, en de fabriek draaide verder. De brandweer van Gent verleende assistentie bij de blus- en opruimingswerken.

Twee dagen later, op 24 juli 1942, werd in het station van Adegem een locomotief beschoten door

twee Spitfires. Het waren twee Belgische piloten die hiervoor verantwoordelijk waren. De Sergeanten Jean "Jeanjean" Rigole en Frédéric Boute maakten deel uit van het 350 "Belgian" Squadron en vormden die namiddag de "Yellow Section", een paar dat erop uit gestuurd werd om diverse doelwitten in Vlaanderen aan te vallen. Om 14.25 uur, onder een stralend mooie hemel, landden ze terug.

De aanval op Rieme

Het bleef daarna een half jaar betrekkelijk kalm boven het Meetjesland, maar tijdens de namiddag van 22 januari 1943 scheerden zes paar B-25 'Mitchell' bommenwerpers over de grijze golven van de Noordzee. Het waren zes toestellen van het 180 Squadron, en evenveel machines van het 98 Squadron, die opgestegen waren van Foulsham. De tweemotorige toestellen werden geflankeerd door acht RAF-Mustangs van het 169 Sqn, eigenlijk een jager-fotoverkennerseenheid. Het was één van de weinige missies waarbij de Royal Air Force met uitsluitend Amerikaans materiaal vloog.

De bemanningsleden hadden instructies gekregen om het doel ZB885, de N.V.Purflina te Rieme te bestoken. De aanval van 22 januari 1943 moest worden uitgevoerd op lage hoogte, wat natuurlijk het risico om getroffen te worden door Flak verhoogde.

In deze omstandigheden vloog het 98 Squadron vandaag haar eerste oorlogsmissie. Kort na de start brak een ongelukkige zeemeeuw door de cockpitruit van een Mitchell, en bracht de piloot, Squadron Leader Slocomb, lelijke snijwonden toe in het aangezicht. Hij moest met zijn Mitchell de missie afbreken.

Via de Westerschelde drong de rest van de formatie dieper het binnenland in. De Flak van Walcheren liet even van zich horen maar verrichtte geen schade aan de bommenwerpers.

Maar de Duitse waarnemers hadden inmiddels de Luftwaffe verwittigd. Vanop het nabijgelegen Nederlandse vliegveld Woensdrecht kozen de piloten van het Jagdgeschwader 1 om 14.56 uur met hun Focke-Wulfs het luchtruim. Zij waren het nu die het noorden van België en het zuiden van Nederland beschermden. Boven Hulst zwenkte de RAF-formatie inmiddels naar het zuiden en steeg zij - zoals op de briefing opgedragen - naar een hoogte van 1500 voet (500 meter). De piloten volgden het Kanaal naar Zelzate en Rieme. Ondertussen was

50
De 1005 Achtel -
Geschiedenis van
Etrabde, blz. 759

51
Interview met
Michel
Martens, auteur
van de studie de
oorlog in de
N.V.Purflina weer
naar aan, april
2006.

52
De N.V.
Kathmans leg
achtel met op
Gent grondge-
bouw.

53
Operations
Record Book N°18
Squadron, Public
Records Office,
RAF

36
Met dank aan Jan Hawkins, neef van de piloot.

37
Ongewogen en dochtlooflijst overgenomen uit 'Dammen op de tram' door Jackie Glaes op www.oosteklo.be.
Met dank aan: Albert Van Kerckhove, Marcel Stevens, René Van de Venn en Bert Wouters.

weer de benen toen hij tussen duizenden Franse krijgsgevangenen zat. Hij trok doorheen Frankrijk, bereikte de Pyreneeën en stak ze over. Hij werd weer gevat door de Spaanse *Guardia Civil* die hem naar Figueras brachten. Na overleg met het Britse consulaat werd hij op een Sunderland-vliegboot gezet die in de nacht van 7 op 8 oktober 1940 naar Groot-Brittannië vloog. Ron Hawkins was de eerste vliegenier die langs die weg uit bezet gebied ontsnapte. Eenmaal thuis stelde hij een dossier samen dat hij aan de Britse *Intelligence* overmaakte, die het dan weer gebruikte voor het instrueren van vliegeniers voor het geval zij ongewild op het Continent zouden terechtkomen. De komende oorlogsjaren zouden nog honderden vliegeniers zijn spoor volgen naar Spanje.

Ron Hawkins zette zijn carrière in de RAF verder. Eerst als instructeur - hij leidde met heel veel geduld en ondanks taalbarrières heel wat Poolse piloten op. Zijn verdiensten werden beloond met de uitreiking van het Military en het Air Force Cross. Ron Hawkins beëindigde zijn carrière vroegtijdig in het Meetjesland als bevelvoerder van het 3 Squadron.³⁶ Zijn graf vinden we vandaag op de Gentse Westerbegraafplaats.
In de marge van dit vermelden we nog dat zijn

Kort na de oorlog werd, in opdracht van het gemeentebestuur, door Cyril Van de Keere een kapelletje gebouwd. Het staat aan de overkant van de plaats van de ramp die uiteindelijk dertig mensenlevens eiste - 22 waren op slag dood. Na jaren van troosteloze aanblik kreeg het kapelletje een opknijpbeurt. De gedenksteen is nu opnieuw duidelijk leesbaar. (COO).

broer, Lieutenant Commander Frederick W. Hawkins (Royal Navy), om het leven kwam na een torpedo-aanval door een Ju 88 tijdens de nacht van 12 juni 1944. Hij was gezagvoerder van de H.M.S. *Boadicea* die voor de kust van Normandië verging.

Mosquito-drama bij Oosteklo

Tijdens het oorlogsjaar 1942 had een nieuw product van de Britse luchtvaartindustrie haar deugdelijkheid bewezen, de *de Havilland Mosquito*, een tweemotorig toestel dat door zijn lichte houten structuur uitermate snel was en een vrij grote bommenlast kon dragen. Bovendien waren er slechts twee bemanningsleden nodig (piloot en navigator/bommenrichter). De *Mosquito's* werden alsmat meer ingezet voor zogenaamde *pinpoint*-aanvallen, naar moeilijk te treffen doelwitten. Het ging dan over krachtcentrales, raffinaderijen, maar ook gevangnissen en hoofdkwartieren.

Meer en meer middelzware bombardementssquadrons, tot dan uitgerust met *Blenheims* en *Ventura's*, werden omgeschakeld op de *Mosquito*. Dit gebeurde ook met de 464 en 487 Squadrons, die begin oktober 1943 klaar stonden met het nieuwe wapen. Hun tweede operatie met het nieuwe type werd op 9 oktober gepland, ze zetten elk een dozijn bommenwerpers in om de Franse vliegtuigmotorenfabriek bij Woippy te bombarderen. De toestellen vertrokken om 11.10 uur. De missie liep al gauw in het honderd. Eenmaal boven de Noordzee naderde de formatie een konvooi van de Britse Navy. Vrezend voor een welkomstwoord met luchtafweergranaten, besloten de *Mosquito*-bemanningen met een ruime boog rond hun vrienden van het zilte sop te vliegen. Dit manoeuvre zorgde echter voor een koerswijziging waardoor de Franse kust op een onvoorzien punt werd gekruist. Meteen werd een eerste machine door - ditmaal Duitse - luchtafweer uit de lucht gehaald.

Boven het Franse doelwit hing een dikke laag wolken die accuraat bombarderen onmogelijk maakte. Slechts een drietal toestellen doken door de wolken op het doelwit af, de anderen zochten meteen een *target of opportunity*, een gelegenheidsdoelwit. Een aantal bemanningen zochten boven Oost-Vlaanderen. De crews waren de nieuwe machine nog niet gewend. Squadron Leader Walter F.

Wallington bestuurde zijn Mosquito HX938 (rompcode EG-V). Wallington was 31 jaar oud, en al lang voor de oorlog in de RAF als beroepsofficier – een ervaren piloot. Hij naderde het dorpje Oosteecklo. Daar woonde Marcel Stevens. De 82-jarige getuige vertelde later ¹⁰:

"Het was zaterdagmiddag, zonnig weer en de kinderen waren op weg van school naar huis. Ik was de koeien aan het melken in onze wei in de Stroomstraat toen er een groep vliegtuigen zeer laag kwam overgevlogen. De tram, die vanuit Bassevelde kwam gereden, rende bij het zien van die vliegtuigen af in de buurt van Maurice De Decker. Plots zag ik de vliegtuigen een paar bommen lossen, van op een afstand leken ze maar zo groot als een voerbiet. Een van de bommen trof de middelste wagon van de tram. Er volgde een enorme stofwolk. Ik kroop uit de gracht en liep zonder nog aan de melk en onze koeien te denken naar huis. Ik was totaal van de kaart."

Het "smokkeltrammetje" vervoerde heel wat stedelingen uit Gent die op de boerenbuiten op zoek gingen naar wat extra's om het karige oorlogsrantsoen aan te vullen. Albert Van Kerkhove (83 j) was op het moment van de feiten aan het werk in de schrijnwerkerij van Marcel Cloutte (nu Taverne Den Eikel). Bij het horen van een drietal knallen rende hij naar buiten:

"Ik sprong op mijn fiets en reed de Stroomstraat in. Gusta Baucke en Valerie Veroverf meldten mij onderweg al dat de tram was gebombardeerd. De locomotief en de eerste drie rijtuigen waren niet getroffen. In het tweede deel van de tram werd een ware ravage aangericht. Onder de slachtoffers was één Oosteecklonaar, Margriet De Vos (de echtgenote van Gust De Buck), overleed in Assenede aan haar opgelopen verwondingen. In de tram zaten ook heel wat Gentenaars die zich bij de landbouwers in Bassevelde en Oosteecklo kwamen voorzien van boter, aardappelen en graan."

De eerste slachtoffers werden op de boerderij van de familie Bauters gebracht. Enkele doden lagen eerst op de boerderij van de familie Mattheeuws. Later werden ze met een houten kar naar de jongensschool gevoerd.

Cyriel Bastiaen voerde een aantal doden met paard en kar naar Eeklo.

Albert: *"Ik herinner me nog dat ik een sjaaltje van een vrouw losmaakte om er de bloedende ledematen af te binden, zonder resultaat echter. Het was een verschrikkelijk gezicht."*

De gewonden schreeuwden van de pijn, anderen

kropen in paniek weg. Ik zag een meisje dat helemaal in shock voor zich uit zat te staren. Michel Penny bracht met zijn vrachtwagen de gewonden naar het ziekenhuis te Assenede. Dit was, samen met de bombardementen op Rente, het verschrikkelijkste wat ik ooit heb meegemaakt."

Er waren 22 personen op slag dood:

- Backx Michael (42 j)
gehuwd, vulcaniseerder, Gent.
- Boumon Josephine Octavie (45 j)
gehuwd, zonder beroep Sint-Antelinks.
- Bouquaert Arthur Joseph (43 j)
gehuwd, chauffeur, Gent.
- Bourquilloen Theophilus (49 j)
gehuwd, metsler, Gent.
- Callewaert Alfons (54 j)
gehuwd, zonder beroep, Gent.
- De Cang Bertha (57 j)
gehuwd, zonder beroep, Gent.
- De Croock Maria (25 j)
gehuwd met Leonard Van De Velde,
huishoudster, Boekhoute.
- De Decker Richardus (53 j)
gehuwd, zonder beroep, Gent.
- De Greven Edmondus (67 j)
gehuwd, paardenslachter, Gent.
- De Landsheer Jules Oscar (29 j)
ongetrouwd, schrijnwerker, Melle.
- De Landsheer Marie Alice (28 j),
ongetrouwd, huishoudster, Melle.
- De Waele Frederickus (49 j)
gehuwd, riemenmaker, Gent.
- De Wispelaer Ludovicus Leo (25 j)
gehuwd, paswerker, Gent.
- Minne Polydorus Henricus (45 j)
gehuwd, paswerker, Gent.
- Van Cauwenberghe Henricus Ferdinandus
(59 j) gehuwd, leuder, Gerff.
- Van De Velde Leonard, (24 j)
gehuwd met De Croock Maria,
werkman, Boekhoute.
- Vanderplaetse Wilhemine Rosine Marie (53 j)
gehuwd, zonder beroep, Gent.
- Van Laeken Othilia (39 j)
gehuwd, zonder beroep, Gent.
- Van Herreweghe Martha-Rosa (20 j)
ongetrouwd, dienstmeid, Ertvelde.
- Vereecke Othilia (22 j)
gehuwd, katoenbewerkster, Gent.
- Pringels Florentina (57 j)
gehuwd, Gent.

De bominslag was zo verschrikkelijk dat men pas na vier dagen de dood van dit laatste slachtoffer, dat vermist was, met zekerheid kon melden. Op basis van kledingstukken en schoenen die op de plaats van de ramp gevonden werden, konden haar nabestaanden bevestigen dat zij ook bij de slachtoffers was.

Later stierven nog acht mensen
aan hun verwondingen:

De Vos Margaretha (45 j)
gehuwd met Gust De Buck,
huishoudster, Oosteeklo,
Beure Mathilde, Gent.
De Mey Melanie, Gent
De Smet Edmond (51 j)
ongehuwd, Gent
Godefroid Louis Willem, Ledeberg
Robijn ... Bassevelde.
Schuppe Benjamin, Gent
Van De Velde Christine
dochter van Leonard Van De Velde
en Maria De Croock.

Het was de Mosquito van Squadron Leader Walter Wallington waar die bommen uit vielen. Het lijkt erg twijfelachtig dat Wallington met opzet de dodelijke lading dropte – geallieerde bemanningen hadden strikt de opdracht om zeker in bezet gebied geen specifieke burgerdoelwitten zoals trams en civiel transport te bombarderen. Wel is geweten dat tijdens die missie twee bemanningen een kapitale fout maakten : in plaats van op de knop van de intercom te duwen, drukten ze op die om de bommen te lossen.⁵⁹

Het vermoeden dat dit ook boven Oosteeklo gebeurde wordt bevestigd door het feit dat de Mosquito's geladen waren met bommen met schokbuizen. De voorziene aanval op Woippy zou immers vanop een redelijke hoogte plaatsvinden, zodat geen gevaar kon bestaan dat de vliegtuigen door hun eigen explosieven beschadigd maakten. Voor aanvallen op lage hoogte gebruikte men bommen met tijdsontstekers. Deze zorgden ervoor dat het projectiel tot ontploffing kwam na een vooraf ingestelde tijd, en dat het vliegtuig al ver uit de buurt was.

De getuigenis van Albert Van Kerckhove is hier cruciaal :

"Ik zag nog net een piloot met een parachute uit het vliegtuig springen. Het vliegtuig maakte vervolgens

een hele bocht en stortte neer in de Erteveldesteenweg (de Kuilen). In het loof rond de Stroomstraat vonden wij maanden later nog brokstukken, vermoedelijk van een van de vliegtuigen dat door de bominslag beschadigd was en later neerstortte in de Erteveldesteenweg.

Hoogstwaarschijnlijk zal Wallington ook niet geweten hebben wat hem overkwam. Het is natuurlijk ook zo dat het zijn bommenrichter en navigator was, Flight Sergeant J.H. Fawdry, die de kapitale fout maakte. De schokgolf die hen trof zal Wallington anders geïnterpreteerd hebben. De piloot rapporteerde enkele maanden later, eind 1943 :

"Op de weg naar huts, zo'n 15 mijlen ten noorden van Gent, werden we door Flak getroffen. Het vliegtuig was niet meer controleerbaar, en we sprongen omstreeks 12.30 uur."

De twee vliegeniers hadden onwaarschijnlijk veel geluk gehad – de hoogte waarop ze hun vliegtuig verlieten moet niet veel hoger geweest zijn dan honderd meter, nauwelijks voldoende om hun valscherm geopend te krijgen.

Navigator Fawdry werd na zijn landing gevangen genomen. Zijn piloot trof een beter lot :

"Van zodra ik landde renden zowat veertig mensen naar me toe. Ze lieten me erg vriendelijk en hulpvaardig. Met gebaren vroeg ik ben mijn parachute en zweemvest te verbergen, en dan maakte ik dat ik weg was, want ik wist dat de Duitsers me zochten.

Marcel Cloutte herinnerde zich nog dat de dag nadien de hord van de familie Bauters met een vliegeniersbril in zijn bek kwam aangelopen...

Walter Wallington schreef later :

Ik trok door enkele velden en verborg me in een gracht die een boer me aanwees. Een half uur later besloot ik een betere schuilplaats te zoeken, en keerde terug op mijn voetstappen langs een grote weg, tot ik een grote boomstijf zag. Ik kroop er middenin en bleef daar zo'n zesendertig uur zitten, terwijl de Duitsers de hele omgeving uitkamd. Een aantal keren kwamen ze tot op enkele meters van de boomstijf.

Ik werd uiteindelijk ontdekt door een kleine jongen, die zijn vader ging halen. Hij bracht wat te eten en ook een man die een beetje Engels sprak. Die vertelde me dat "friends" naar mij geïnformeerd hadden en hij vroeg me of ik met hen in contact wilde treden. Hij gebod me te blijven zitten, want er waren nog steeds Duitse patrouilles in de buurt.

Op 10 oktober, om 21 uur, nam een man me mee naar het dorpje Oosteeklo, en daar werd ik weer in een boomstijf gestopt. Maar ik kreeg er weer voedsel en een boerenplanje. Ik moest blijven wachten tot ik

geroepen werd.

Ik bleef er tot 12 oktober, en werd dan naar nog een andere boeimijt gebracht. Dit spelletje werd vele malen herhaald, tot begin november. Maar toen werd het weer te slecht om almaar buiten te zitten, en ik mocht schuilen in een boerderij. Daar verbleef ik twee weken, en werd er erg goed verzorgd.

Uiteindelijk kwamen er twee mannen op bezoek. Zij brachten me in contact met een organisatie, en van dan af werd de hele trip voor me geregeld.⁵⁹

Dan ging het allemaal ontzettend snel voor Wallington. Het was Lillian "Michou" Dumont van de ontsnappingslijn *Comète* die via via in Brussel vernomen had dat in Oosteeklo een vliegenier verborgen zat. Zij ging Wallington omstreeks 18 november halen en bracht hem naar haar appartement, waar hij enkele dagen logeerde terwijl Michou zorgde voor valse identiteitsbewijzen. Want zij zou de Mosquitopiloot naar de vrijheid brengen. Het grootste deel van de treinreis ging via het spoor. In het station van Dax wachtte de 22-jarige Jean-François Nothomb op hem. Samen fietsten ze naar Anglet⁶⁰, en later begonnen ze aan de uitputtende tocht over de ijskoude ruwe Pyreneeën, Spanje binnen. Vandaar trokken ze naar Gibraltar, en daar stond Walter Wallington op 20 december. Zijn ontsnappingstocht door bezet Europa en franquistisch Spanje had nauwelijks vier weken geduurd. Waarschijnlijk vertrok hij die dag meteen naar Groot-Brittannië, waar hij in Witchurch arriveerde. Kerstmis kon hij weer thuis vieren.

Hoe Rieme van de kaart verdween

De meest getroffen gemeente in het Meetjesland was ongetwijfeld het kleine kerkdorp Rieme, vlakbij doelwit ZB885, de olieraffinaderij N.V. Purfina. De eerste echt dodelijke aanval, die op 27 juli 1944 plaatsgreep, was echter niet gepland.

Michel Martens was toen twaalf jaar : *"In Rieme had men een bijzonder systeem van alarm. Op de Kuhlmanntoren stond een antenne. Bij "klein alarm" trok men een mand aan de antenne omhoog. Als het "groot alarm" was, zag men van ver de twee manden. Mijn broer Maurice en ik waren naar de Assenedestraat gewandeld om er aren te rapen. De akker was er net gemaaid en in het stoppelveld zochten we naar graankorrels. Een minuut later loeide de sirene. We keken naar de toren, en zagen twee manden.*

Vanuit de richting Gent kwam een formatie van twaalf bommenwerpers aangevlogen. Ze volgden het Kanaal, richting Nederland. In de verte draaiden ze, en keerden terug. Mijn broer had het gezien. "Kom, we riskeren het ons niet. In het dorp weet ik nog een stoppelveld liggen, we gaan daar eens kijken". Even later waren we daar weg. Maar de bommenwerpers zagen we nog – ze verspreidden zich..."

Die 27ste juli 1944 stond ondermeer Vilvoorde op het programma van de Amerikaanse 93ste Combat Wing. Maar een dozijn Liberators van deze eenheid

droepten hun bommen lading niet – navigatieproblemen konden hier de oorzaak van zijn, maar ook bewolking boven het doelwit.

Als de leider van een groep bommenwerpers om een of andere reden besloot het aangewezen doel niet aan te vallen, kon hij overgaan tot het aanvliegen van een reservedoelwit. En zo gebeurde ook die voormiddag om 9 uur. De leider van de formatie vloog naar Gent, en volgde daar het Kanaal. Nadat ze zich tijdens het voorbijvliegen vergewist hadden van de ligging van het doelwit, namen ze een bocht en richtten de bommenrichters hun vizier op de N.V. Purfina.

Anny Vereecke, toen zeven jaar, woonde in het café dat naar haar genoemd was: *"Dieren voelen gevaar aankomen. Welnu, onze hond rende opeens de kelder in, en wij wisten nu dat het menens was. Daar stonden immers met water, en natte doeken. Toen brak de bel los."*

Michel en Maurice Martens stonden intussen al aan de rand van het dorp:

"We zagen die bommen eruit rollen, en we doken meteen onder enkele graanschoven die op de andere akker stonden. Het lawaai dat daarop volgde was oorverdovend. Bij elke inslag trilde de aarde. We lagen plat op onze buik, maar werden enkele malen een halve meter in de lucht getild. De schoven waar we in paniek bescherming onder gezocht hadden, werden finaal weggoblazen. Het duurde maar even, maar wij waren totaal van de haart. Overal hing stof, we zagen mekaar niet. Verduwaasd ruchtten we naar het dorp. In de Albertstraat waren oude, grote beuken met wortel en al uit de grond getrokken. Een kwartier later waren we aan de akker waar we eerst stonden toen de bommenwerpers aankwamen. Die was veranderd in een maanlandschap. Men kon zelfs niet zien dat het een halfuur ervoor een stoppelveld was."

Slechts één projectiel kwam in de Purfina terecht. De margarinefabriek Palmafina werd echter zeer zwaar beschadigd. Een andere bom sloeg een bres in een aarden wal aan de fabriek waarin vloeibaar teerafval gestockeerd was. Tienallen tonnen smurrie vloeide in de omliggende straten. Vrijwel alle andere bommen ontploften in de dorpskern van Eietrie: de hele Albert- en Assenedestraat lagen tegen de vlakte. Er vielen tweeëntwintig slachtoffers, vooral vrouwen en kinderen – de meeste mannen waren immers uit werken.

De familie Bracke-Pieters woonde in een van de villa'tjes van de Palmafina en Purfina in de Albertstraat. Daar stierven Martha Pieters, de 46-

jarige moeder die het lot met haar drie kleine zoonnetjes deelde: François, 9 jaar, Leon, 5 jaar, en de 1 jaar oude peuter Willy.

Nog een drama was dat bij de familie Couvreur,

Slachtoffers van de Amerikaanse bombardement op Rixem, op 27 juli 1944. Augusta De Paepe (midden) stierf samen met haar dochters Andrië (links) en Sonnie aan de Riemesteenweg. (verz. Martens-Verecke)

In de Albertstraat stierf Martha Pieters met haar zoonnetjes François, Leon, en Willy. (verz. Martens-Verecke)

In de Albertstraat zijn reddingswerkers van de Passieve Luchtscherming en brandweer op zoek naar overlevenden in het puin (verz. Martens-Verschoot)

waar vader François (39 jaar), een kaderlid van de Palmalina, en moeder Alberte Bette (37 jaar), met hun vier kinderen Jean (11 jaar), Pierre (9 jaar), Marie (7 jaar) en Leon (3 jaar), en hun 15-jarige dienstmeisje Cecile Boone, in één klap stierven. Naar verluidt was de hele familie klaar om te verhuizen naar veiliger oorden, en stonden de koffers al in de gang gepakt.

Ook in de toenmalige Riemssteenweg (nu Puinenstraat) viel een dodelijke bom in een familie. De slachtoffers daar waren moeder Augusta De Paepe, 51 jaar, en haar dochters Andrea en Simonne Colpaert, respectievelijk 16 en 15 jaar. In dezelfde straat stierven ook Fernand De Buck (43 jaar) en zijn vrouw Marie-Louis Delehay (40 jaar), met de kinderen Anne-Marie (4 jaar) en Thérèse (2 jaar).

De vijftigjarige Cyriel Lippens werkte in de Kuhlmann maar was op dat moment thuis aan de

Riemsstraat, toen een bom de gevel wegbles. Zijn schoonvader, die net voor de inslag naar buiten gelopen was, haalde Cyriel vanonder het puin. Alle hulp kwam te laat.

Helena Caboor uit het dorpje Kluisen was 32, en kwam met haar fiets boodschappen doen in Rieme, toen zij aan de kerk door de plonse luchtverplaatsing de dood vond.

De trieste lijst werd afgesloten met Kamiel Van Heyghen uit Zelzate (44 jaar).

Daarnaast was nog de schade aan talloze huizen. Gilbert Leqny was toen zes jaar :

"Het 'alert' was gegaan en mijn moeder en ik vluchtten naar onze 'onderstand'. Na de aanval keerden we weer naar ons huis ... dat er niet meer was. Vader was uit werken, en die nacht trokken we in bij familie in Ertvelde."

Na deze aanval zat de schrik er bij de bevolking

dik in. Anderen zochten tijdelijk hun heil in Sleidinge of Evergem. Maar niet iedereen kon gaan. Maurice Quenter was een 24-jarige struise kolenhandelaar aan de Tragelstraat.

"Ik kon in tijden van schaarste mijn zaak niet achterlaten, men zou wel eens mijn kolen kunnen pikken, en dus bleef ik thuis - we hadden een sterke kelder."

Over de reacties bij de bevolking weet Michel Martens nog: *"Niemand begreep waarom ons dorp gebombardeerd werd. De landing in Normandië was al achter de rug, we wisten dat de geallieerden zouden komen. Waarom nog zo een aanval?"*

Maurice Quenter: *"Er was algemeen onbegrip, sommigen namen zelfs het woord 'smeerlappen' in de mond. Dat het Amerikanen, Duitsers of Britten waren, maakte ons niet uit. Wij zaten met de miserie."*

En de mensen die vluchten hadden gelijk, want op 7 augustus was het weer zo ver. In tegenstelling tot de vorige aanvallen, waren de installaties van Langerbrugge en Rieme-Yatvelde die dag "primary targets", doelen die echt moesten uitgeschakeld worden. Er stonden die 7de augustus nog heel wat andere brandstofvoorraden op het programma van de Amerikanen. De geallieerden zaten al een heel eind opgeschoven in Frankrijk en ze wilden de Duitsers koste was het kost droogleggen. Langerbrugge werd die dag bestookt door negen Liberators die er een dikke 25 ton dropten. Rieme kreeg volgens Amerikaanse bron ook zoveel over zich heen, vanuit elf Liberators. Maar onze ooggetuige Michel Martens is er rotsvast van overtuigd dat hij die dag 24 bommenwerpers telde, wat ons vermoeden versterkt dat ook de formatie voor Langerbrugge, naar Rieme kwam. Michel was op dat moment aan de kerk: *"Ik keek omhoog, en dacht 'toch niet weer?'. Op het moment dat de lichten opengingen gooide ik me plat op de grond. De bommen 'zelden' als het ware over mij en de kerk heen, en ontploften een eind verder."*

Een van de deelnemende eenheden was de 458 Bomb Group, die ook waarschijnlijk bij deze aanval een Amerikaanse stukje technologie gebruikten, die hen de bijnaam "Buck Roger Boys" leverde, naar de science-fiction stripfiguur.

Zij gebruikten immers een supergeheime AZON-bom, de vader van de zogenaamde "slimme" bommen die in deze 21ste eeuw gebruikt worden bij de conflicten in Irak en Afghanistan. Het principe van een "smart bomb" is dat zij gericht op haar doel af gaat, en dit door het sturen van de staartvinnen. De AZON-projectielen in 1944 geleken op een gewo-

ne bom, maar eenmaal gedropt ontstak in de staart een fel licht. Dit stelde de bommenrichter in staat het projectiel tijdens zijn val in het oog te houden. Met een joystick kon hij de bom naar links of rechts sturen (niet naar voor of achter), om zo veel preciezer een doel te treffen.

Of deze hi-tech die dag iets uithaalde valt sterk te betwijfelen - heel wat projectielen explodeerden in de Purfina, Palmafina en Kuhlmann, maar ook aan de villa's van de directies. In Rieme vielen nog eens zeven slachtoffers. Ook weer hier vier mensen uit één gezin. De bejaarde vader Petrus Everaert (78 jaar) had met zijn zonen Maurice (36 jaar) en Kamiel (34 jaar) aan de Riemessteenweg met spoorwegbiefzen twee "onderstanden" of schuilkelders gebouwd, waarin ze samen met moeder Louise Van der Straete (74 jaar) een onderkomen zochten. Ze zaten bij elkaar in de schuilplaats die ze het veiligst achtten - hun tweede "onderstand" bleef onbeschadigd. Kolenhandelaar Maurice Quenter kende ze allemaal:

"En net op die onderstand viel een bom. Het was verschrikkelijk, men vond naast niets meer terug van die mensen. Uit een dalgoot bingen enkele ledematen. Ge kunt u dat niet voorstellen. Aan het kanaal stierf nog Cyriel Van Hyfte, bij was boevenier bij de directeur van de Palmafina."

En wat meer was: een dikke week later zou een nog grotere aanval georganiseerd worden op het Kanaal. Ditmaal lieten de Amerikanen de Idus over

Aan de Palmafinafabriek werden de slachtoffers opgetoond. (verz. Martens-Vitvoeck)

"W.G. D.M. Walbourn exhibited the small force to cause below about. Those who did started some good fire whereas the less adventurous were limited to bomb about of the 10". uit: *Pallywaddy Force: a history of A Group, door Gordon McGregor, M2, 140*

aan het RAF Bomber Command, dat een grote strijdmacht opbouwde om komaf te maken met de raffinadetij en de oiletanks.

De eerste raid was – naar normen van RAF Bomber Command – eerder kleinschalig gepland: enkele tientallen Lancasters stegen die namiddag op, geleid door Wing Commander Derick Walbourn – hij vloog in een Lancaster van 582 Squadron die op Little Staughton gestationeerd stond. Teneinde het doelwit precies te treffen en zo weinig mogelijk slachtoffers bij de burgerbevolking te maken, koos Bomber Command steeds uit een aantal markeringsstechnieken. Die van de daglichtaanval op 18 augustus was een "Controlled Oboe".

Het doelwit werd eerst gemarkeerd door een veel snellere Mosquito die via een radiostraal naar Rieme geleid werd. Het kwam erop neer dat vanop de Britse kust een straal naar Rieme gericht stond. De Mosquitopiloot moest "op" die straal vliegen. Als hij zich te links van de straal bevond, hoorde hij in de hoofdtelefoon "punten" – was hij te rechts, dan hoorde hij "strepen". Vanuit een ander kuststation werd nog een straal gezonden, die de andere pal boven Rieme kruiste. Toen deze kruising plaatsvond, hoorde de piloot eveneens een signaal. Het hele systeem werd "Oboe" (Hobo) genoemd, naar het muziekinstrument dat een gelijkaardige

toon produceert. Met Oboe kon men tot zowat driehonderd meter nauwkeurig een doelwit markeren. Eenmaal de Mosquitopiloot boven Rieme was, dropte hij enkele doelmarkerders – fakkels die een tijdlang op de grond bleven branden en een duidelijke kleur gaven. Op dat moment kwam Master Bomber Derick Walbourn op de proppen – hij leidde de Lancasters met de bommenladingen. Michel Martens was na het vorige bombardement naar Ertvelde gevluht, maar toen hij weer motorengebrom hoorde ging hij vanop veilige afstand kijken:

"Eerst zag ik enkele kleinere vliegtuigen die witte fakkels dropten. De eerste grote bommenwerpers kwamen uit de richting van Oosteele. In tegenstelling tot de vorige twee bombardementen, was er deze keer nauwelijks sprake van een formatie. Daar kwamen er vijf aan, dan weer drie, dan een. Het leek erg stordig en niet gedisciplineerd. Ze dropten elk hun bommen, alles bij elkaar duurde het zo'n kwartier. Vervolgens draaiden ze naar links, dan weer naar rechts. Een ervan maakte vreemde bochten boven het doelgebied."

Misschien zag Michel de Master Bomber Walbourn rondcirkelen – de beschrijving van de ooggetuige komt overeen met wat in Britse bronnen weergegeven wordt, Wing Commander Walbourn gebod zijn mannen onder het wolkendeek te vliegen – blijkbaar moest hij hiervoor via de radio zijn overredingskracht gebruiken. Het was de taak van Walbourn, als Master Bomber, om na te gaan welke Oboe-doelmarkerder het best bij het doelwit te Rieme geplaatst was – vandaar de naam "Controlled Oboe". Deze markerbommen hadden verschillende kleuren, en zo gaf Derick Walbourn het bevel om de bommen bij een bepaalde kleur te droppen. Zo werden in het industrieterrein van Rieme heel wat branden gecreëerd. Volgens Britse bronnen waren er een aantal bemanningen die niet meteen durfden dichter bij de doelmarkerders te gaan, waarschijnlijk uit schrik om getroffen te worden door de Flak.

De gevolgen waren weer triest. Maurice Querten vertelde 62 jaar later: *"In de Statiestraat woonde Raymond Wibo, die getrouwd was met Clara Genetello. Allebei dood. Van Raymond hebben ze enkel de romp gevonden, die een beel eind weg op een wegelte lag. En Frans Van Wijnsberghe keerde net terug van zijn werk in de Purfina. Hij moest schuilen naast een huis, in wat nu de Puinenstraat heet..."*

Bij het interpreteren van het bronnenmateriaal lijkt het ons dat Master Bomber Walbourn niet tevreden was over de inzet van de bemanningen – Wing

De villa van directeur A. Bernache werd haast volledig vernield. Hoveneriël Cyril Van Hyfte vond er de dood. (verz. Marlans-Wisséck)

Lancasters tijdens een dagaanval in 1944.
Op 18 augustus bombardeerde een formatie van 68 type de installaties bij Rieme.
Daarvoor nacht deden meer dan honderd Lancasters dezelfde missie nog eens over.

Commander Walbourn was zelf iemand die heel veel lef aan de dag legde om een doelwit te markeren, en hij verlangde van zijn bemanningen hetzelfde. Tijdens de maand oktober 1944 zou hem het Distinguished Service Order toegekend worden.

Maar kort na de aanval zagen de mensen op de grond twee toestellen rondcirkelen. Men wist dat die foto's namen - de raid op Rieme zou die nacht overgedaan worden.

Tijdens de avond van 18 augustus 1944 startten 108 bommenwerpers van 1 Group van hun bases in het graafschap Lincolnshire. De Group was ingedeeld in een tiental squadrons, en voor Rieme werden ondermeer 100 Squadron (basis Grimsby, stuurde 12 Lancasters uit) en 166 Squadron (basis Kirmington, zette zestien Lancasters in) ingezet. De Lancasters vertrokken rond tien uur 's avonds, de bemanningen voorzagen een vlucht van een goede vier uur. Voor hen vlogen zes Mosquito's, drie van 105 Squadron, en evenveel van 109 Squadron. Gaby Van de Wiele vertelde later:

"Het was een vreselijke nacht. We hoorden hoe ze naar beneden doken. Ze schoten lichtkogels af om het doel zichtbaar te maken."

Wat de vrouw zag waren de Pathfinder, de beste bemanningen van Bomber Command die de opdracht gekregen hadden om het doelwit met hun fakkels te verlichten. Ook nu werden gekleur-

de doelmarkers gedropt, die enkele minuten op de grond bleven branden en de overige bemanningen in staat sielden hun lading te richten. Het waren zowat 38 van die markerbommen die de Pathfinders daar achterlieten. Maurice Querten zag ze naar beneden komen: *"Dat waren reusachtige bommen, zo hoog als een toren."*

De wind kwam uit het oosten, vanuit Zelzate. De eerste fakkels waren correct boven de fabriek gedropt, maar de volgende dreven door de wind af in de richting van de parochie. Daarboven werden nog eens de hele tijd lichtfakkels gedropt aan parachutes om het geheel te verlichten.

De aanval vond plaats om 23.56 uur Brise tijd, en zou exact een kwartier duren. Aan zoden de Pathfinders hun werk geklaard hadden, kwamen de meer dan honderd andere Lancasters aan. Ze vlogen op een hoogte die varieerde van 9000 voet (3000 meter) en 32 000 voet (maar liefst tien kilometer hoogte) en lieten er 638 ton brisantbommen vallen - een toestel bombardeerde vanop duizend meter. Maar volgens Maurice Querten vlogen sommigen nog lager:

"Mijn moeder en ik vluchtten de velden in, richting Ertvelde. Ze was erg struis gebouwd en op leeftijd, en het ging niet zo (dat). Ze hield zich vast aan mijn arm en zo sleurde ik haar naar een gracht. Zelf bleef ik plat op de grond liggen, en ik keek omhoog."

Wat ik zag tartte alle verbeelding. Sommige van die machines vlogen zo laag dat ik hun bommenluiken wijd open zag staan. Ik kon alles goed zien want er was een duidelijk licht. Die bommen rolden er uit – het leek wel dat ze met kettingen aan elkaar hingen, zo dicht bleven die bij elkaar. En dan sloegen ze in de aarde – heel diep. Ze werkten met tijdsontstekers. Ik meende een soort gebrom te horen toen ze meters de grond in drongen. Ik voelde het in elk geval. Want niet alle bommen ontploften meteen – bij sommige duurde het seconden vooraleer ze daar beneden explodeerden en zo een reusachtige krater vormden.

Een van die bommenwerpers zag ik al boxen mijn hoofd de bommenluiken sluiten – dat ging van klak, klak, klak... Ze draaiden weg boven Zelzate."

Voor de bemanningen was het natuurlijk belangrijk dat ze wisten op welke markeerbom ze zich moesten richten. Bij deze raid was de Master Bomber Squadron Leader R.B. Roache die boven de hel rondcirkelde en trachtte uit te maken welke "marker" het best geplaatst was tegen de tanks en de raffinaderij. Roache vond nadien dat ditmaal de bemanningen veel preciezer werk afleverden.

Aanvankelijk verliep de aanval naar wens, de inslagen leken goed geconcentreerd. Maar naarmate de minuten verstrekten en alsmaar meer Lancasters hun bommenluiken openden, raakte het bommenpatroon meer verspreid. Sommige bemanningen zagen reusachtige explosies en vervolgens zwarte rookwolken tot op grote hoogte opstijgen. Dat

waren de tanks die aan het Kanaal stonden, waarin olie gestockeerd was. Tijdens de debriefing, na de landing van alle 108 Lancasterbemanningen, werd de volgende analyse opgesteld :

"Door deze aantal zijn de brandstofopslagplaats en de aangrenzende olieraffinaderij grotendeels vernietigd. Zeven grote voorraad tanks zijn vernield of zwaar beschadigd, inclusief de elektriciteitscentrale. Er zijn vele bomkraters te zien, daar waar mogelijk een ondergrondse opslagplaats kan zijn." Er stierven nog eens drie burgers. Het waren mensen die na de vorige aanvallen het dorp niet wilden of konden verlaten – dat moesten ze met de dood bekopen. Aan de Assenedesteenweg stierven August Buysse, Louis De Bisscher en Marie Van Damme.

In Riemse vielen naar Duitse schatting zowat 3000 ton bommen, die weer eens 167 woningen totaal vernielden. 75 huizen waren haast niet meer te herstellen. De enkele gebouwen die nog overeind stonden, hadden allemaal glasschade, gebroken pannen en ingestorte plafonds.

Maurice Quenten : *"We herkenden ons eigen dorp niet meer. Een voorbeeld : aan de Vierwege stond een elektriciteitscabine, die min of meer ongeschonden was gebleven. Maar enkel het dak stak bovenuit de brokken muren en bakstenen. Op dat cabintje konden we ons oriënteren. Bij het puinruimen leidde dat ook tot vreemde situaties, want we wisten niet meer welke huis van wie was. Ik herinner me nog zo een discussie : "Hevel Jef, da's*

De heie Vierwege (nu Kanaalstraat) lag tegen de vlakte -- de bewoners herkenden hun eigen huizen niet meer. (vrt. Martens-Vereckij)

goed jong, gij zijt mijn putje aan het opkuisen. Ziet ge dat dan niet? Dat is mijn achterdeur, en mijn bed”...

Wat het allemaal nog grimmiger maakte, was het feit dat heel wat explosieven met een tijdsontsteking wachtten tot ze tot ontploffing kwamen, en zo de reddings- en herstelwerkzaamheden bemoeidijkten. Tot tien dagen na die aanval ontploften de laatste projectielen.

De heropbouw zou jarenlang duren - pas in 1953 werd de Sint-Barbarakerk heropgebouwd. Wie anno 2006 door Rierne wandelt, bemerkt enkel naoorlogse woningen - de zogenaamde “staatshuizen”, waarvan de bouw in 1947 begon. De straatnamen verklaren waarom : Puinenstraat, Bombardementstraat, Rode Kruisstraat, Vredestraat. Op de hoek van de Monumentstraat werd op 29 juli 1951 een gedenksteen onthuld met daarop de namen van de 36 burgerslachtoffers.